

SLOVENEK.

Političen list za slovenski národ.

Po pošti prejeman veljá: Za celo leto predplačan 15 gld., za pol leta 8 gld., za četrt leta 4 gld., za en mesec 1 gld. 40 kr.

V administraciji prejeman veljá: Za celo leto 13 gl., za pol leta 6 gl. 50 kr., za četrt leta 3 gl. 30 kr., za en mesec 1 gl. 10 kr. V Ljubljani na dom pošiljan veljá 1 gl. 20 kr. več na leto. — Posamezne številke veljajo 7 kr.

Naročnino prejema opravništvo (administracija) in ekspedicija, Semeniške ulice št. 2.

Naznauila (inzerati) se sprejemajo in veljá tristočna petit-vrsta: 8 kr., če se tiska enkrat: 12 kr., če se tiska dvakrat: 15 kr., če se tiska trikrat. Pri večkratnem tiskanju se cena primerno zmanjša.

Rokopisi se ne vračajo, nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Vredništvo je v Semeniški ulici h. št. 2.

Izhaja vsak dan, izvemši nedelje in praznike, ob 1/6. uri popoldne.

Štev. 247.

V Ljubljani, v soboto 25. oktobra 1884.

Letnik XII.

Podučni jezik v ljudski šoli.

Profesor Kvičala govoril je na 16. t. m. v Pražkem deželnem zboru jako jedrnato, resnično in krepko podpirajoč in vtemljevajoč svoj predlog, tako zvano „lex Kvičala“. Prepričani smo, da bomo našim bralcem vstregli, ako vsaj posebno jedrnate stavke iz njegovega govora v lastni presodki podamo. Povod nam je letošnji českiemu popolno slični položaj Ljubljanskih mestnih šol, kjer se morajo slovenski otroci v nerazumljivi nemščini podučevati in to na ljubo peščici nemških otrok, le da se taistim krivica ne godi. Kvičala je po polemičnem uvodu navedel najprej brošurico nekega nemškega učitelja piscočega o šolstvu na Českem, zlasti v Pragi. On pravi: „V nemških šolah po Pragi in predkrajih, posebno po spodnjih in srednjih razredih, je mnogo otrok, kateri ne razumejo podučnega jezika, ali prav nič ali pa vsaj ne toliko, da bi od podučevanja kaj koristili imeli. Veste li posledice tega? Živahen otrok izmisli si vsakojake igrače, s katerimi sam sebe kratkočasni in moti poduk, se zaradi tega kaznuje in je žaljen; v manj živahnem otroku se še tista duševna moč zamori, kar jo je s seboj v šolo prinesel in ker vsled neznanja jezika tudi najskromnejim zahtevam zadostovati ne more — opeša in se čuti prezirana. Taka šola je podobna zapravljevcu, ki svoj denar za krasne, toda prazne mošnje, izmetuje. Da mora šola osnovana biti na podlagi maternega jezika, razume se samo po sebi, saj drugače vspeha imeti ne more in to je tudi njen namen, da svojim ljudem, kolikor mogoče do izobraženosti pot odpira, kar pa le doseže, ako se v taisti učenik in učenci razumejo. Toraj se mora že za sprejemni pogoj staviti zahteva, da otrok razume jezik, v katerem se podučuje.“

Nemška učiteljica (ktero poznam) spisala je brošurico: „Poučni jezik v ljudski šoli“. Ondi pravi: „Vsak otrok sme se le v isto ljudsko šolo sprejeti, kjer je poučni jezik njegova materinščina.“ Gospóda moja, pravi Kvičala, tako daleč si pa še

mi nismo upali. Lahko bi in — morali bi celó zahtevati, da je sprejem otroka odvisen od njegovega maternega jezika; toda mi smo se postavili le na pedagogično in didaktično stališče, ter smo že zadovoljni, ako otrok le saj razumi. Iz vsega je razvidno, da smo bolj pohlevni v svojih zahtevah in vendar so taiste toliko hrupa napravile pri naših nasprotnikih!

Kako li, gospóda moja, bilo bi mogoče, nežne otročiče soznani z vedami, ki jih predpisuje učni načrt, ako se jim predavajo v jeziku, njim nerazumljivem? Posebno so pa žalostni taki slučaji pri poduku krščanskega nauka. Omenjena učiteljica navaja, kako taki česki otroci molijo očenaš. Besede so tako presukane in popačene, da bi se Vam zdelo, da se šalim, ko bi Vam jih tukaj navajati hotel; a zdi se mi predmet prevažen in preresen, da bi ga za burke porabiti hotel. Da bi katehetje otrokom resnice sv. vere razumljive napravili, posluževali so se pri poduku materinščine. Deželna šolska oblast jih je pa zato pokarala in jim je rabo materinščine pri poduku prepovedala. Kako so pa ob tisti priliki nemško-liberalni listi ropotali!

Gospóda moja, kako mučno je odrasčenemu človeku poslušati predavanje njemu nerazumljivo! Kaj pa še le nežni otročiči, ki morajo dan na dan po več ur poslušati nerazumljive, njim neznanne besede! Telesnega natezanja in mučenja že zdavnej ni več in to duševno trpinčenje naj bi tudi še sedaj v razsvetljenem 19. stoletju trajalo? Ubogi otročiči, ki učitelja predavajočega ne razumejo, morajo zaostati za tistimi srečnejšimi svojimi tovariši, katerim je podučni jezik razumljiv. Če so se pa naposled učenci med tem vendar-le jezika privadili, kaj se je med tem že zgodilo? Nasledek je ta, da so oni jezika že po materi zmožni otroci mnogo spredaj in zgodí se navadno, da zaostali tudi pozneje ne morejo dobro izdelovati. Zakaj ne? Zato, ker učni načrt za vsak razred svoj smoter in način predpisuje, zatoraj jim prve podlage vedno manjka.

Ko bi naši otroci v nemških šolah bolje izde-

lovali, kakor pa po domačih, ko bi se taisti po nemških šolah lepše pravosti priučili, kakor pa po naših, ko bi se njihov razum ondi bolj bistril, ko bi se jim spomin ondi bolje utrjeval, njihova volja bolj požlahtnjevala, verujte nam, da bi imeli toliko pravičnosti, da bi take šole priznavali in bi jih tudi spoštovali. Ker je pa vse poprejšnje nemogoče, toraj tudi poslednjega ne morete zahtevati! Kaj pa je najtežja naloga šole? Pravo besedo najti, ktera v otroku na mah pravo misel vzbudi in vžge, da se otroku v glavi posveti. To je pa edino le v maternem jeziku mogoče.

Iz tega sledi, da otroci, kakor sem že rekel, zaostajati začno. Taki učenci pa si nikdar ne pridobé tiste verske pravosti v tolikošni meri, kolikor je je človeku za srečno življenje potrebno. Taki se potem odtujijo svojemu narodu in to so ravno taisti, iz katerih števila se nabirajo nezadovoljni socialisti in drugi prevratniki po državi, kakoršnih se ravno dandanes nikjer ne manjka!

Stroški za šolo so od leta do leta večji, skoraj bodo nezmagljivi, in vendar so v oziru na nerazumljivi poduk, kterege otroci prejemajo, zavrženi! Da Vam dokažem! Leta 1880 podal se je okr. glavar Smihovski v Kladno, da prevzame v navzočnosti ondašnjega krajnega šolskega sveta tamošnjo šolo. Podal se je v tretji razred, v katerem je sedelo 42 učencev. Glavar je rekel: „Vsi nemški otroci dvignejo naj roko!“ in oglasilo se jih je 11. Na to pravi glavar: „Vsi tisti, ki nemški znajo, naj se oglasi!“ in zopet se le enajst rok kviško dvigne. Na to reče glavar še vedno v nemščini: „Vsi česki otroci dvignejo naj roko!“ in nihče se ni oglasil. Glavar na to poziv ponovi v češčini in vsi ostali so se dvignili in med njimi še celó nekaj nemških. To se je zgodilo v nemški šoli v tretjem razredu. Kaj so se toraj otroci v treh letih nemškega naučili? In tako, kakor v Kladnu, je sploh povsod! V mojem rojstnem kraju v Smihovem so ljudje, ki so obiskovali višje razrede nemških šol in še dandanes ne znajo nemškega. Smihov ima 21.517 českih in

LISTEK.

Valvazor o polhih.

„Slovenčevi“ bralci radi čitajo kake popise o znamenitostih in čudežih naše ljube slovenske domovine, ker taki popisi so jako pripravi za razvedrilo našega duha.

Naj tudi jaz ktero o polhih povem, ker ta živalica je res neko posebno veselje polharjem v jeseni; kvaterni teden je tako vse zrelo, pravijo ljudje: tepke in polhi. Dokler slana ne pade, se do trdne jeseni lovijo, mraza se pa bojijo kakor laški „zomerfrišlerji“ ojstrega gorenjskega zraka, ker se umaknejo v toplejše kraje na Laško; polhi pa v zemljo ali v kako žlamborosto drevo; oboji so pravi zmrznjenci — prave tice-selice.

Naš slavni Valvazor kaj zanimive reči o polhih pripoveduje. (III. knjiga pogl. 31.) Valvazor najprej naše navadne živali našteva, potem pa precej obširno govori o posebni živalici — o polhu. Te posebne živalice se obilno nahaja po Kranjskem — po družih evropskih deželah jo je težko dobiti, pravi Valvazor. Jaz mislim, da se tudi po družih

deželah dobí, se vé, le v gorkih krajih. Ta posebna živalica, pravi Valvazor, je „Pouh“, in je le nekoliko večji od podgane; po barvi sta si precej enaka. Živi o raznovrstnem sadju kakor veverica, kateri je po velikosti enak; polhu tudi žir (sad na bukvi) dopade. Prezimi pod zemljo; poleti — že precej o gorki spomladi — posebno majnika meseca, pride iz zemlje in iz družih votlin v celih trumah; iz nektere luknje, pravi Valvazor, jih po več tisoč skupaj vun prilze.

Se vé, taka čeda ni majhna reč, pastirja potrebuje, kaj ne? Zatoraj pravi Valvazor: Za gotovo se govori, da jih hudič na pašo goni.

O lovu polhov Valvazor pripoveduje, da je pred nekterimi leti tudi on bil šel z družimi v tak gojzd polhe lovit. In ko smo slišali pokanje kakor bi vozniki z bičem pokali, začelo je nenavadno veliko polhov po gojzdu sem ter tje tekati in bežati. Kmetje, kateri so bili krog mene, slekli so svoje kamižole in izuli čevlje ter jih od sebe proč vrgli in polhi so se noter zarili, da so bili rokavi kamižol in čevlji polni. Vjete polhe so pobili in vun vzeli; to sem z lastnimi očmi videl, pravi Valvazor. Toda, to se ne zgodi vsako noč, ampak le o sobotah zvečer in o družih svetih časih.

Se vé, „slovenski“ polhi imajo kako navadno

pratiko pri sebi; „kočevski“ pa kaki nemški „kalendar“, da vedó, kedaj je sobota ali kak svet dan! (Ljudje jih res na soboto zvečer in na večere nedelj in praznikov lovit hodijo; pravijo, da je tistikrat najboljši čas za polhov lov. Pis.)

Ljudje vedó povedati, da „škrat“ nima več oblasti polhov izganjati iz obleke, ako so se noter poskrili in vjeli. In ako se pok sliši in žvižganje, kar se pogostokrat zgodi, treba jo je pobrisati od ondot; toda nobeden mi ni vedel pravega vzroka povedati zakaj; tudi ne, da satan takega, ki bežati noče, na tla vrže, pravi Valvazor. Drugi zopet pravijo, da se „škrat“ v grozni podobi prikazuje. To sta mi povedala dva kmeta, ki sta ga zares videla. Ko sem pa enega vprašal, kakšen je bil? odgovoril je: Prav divji, kakor na pol kozel! Čez dalj časa naročil sem drugemu, naj tega moža vpraša, kakošno podobo je imel? Temu je odgovoril: Prav grdo! — kakor na pol človek! Na tak odgovor, pravi Valvazor, ne moremo nič reči, je li kaj videl, ali se mu je le sanjalo. Pisatelj na to pristavlja: Po mojem mnenju je kmet prvemu poizvedovalcu resnico povedal, da se je satan v eni podobi prikazal, kakor kozel in človek; to je bila „gojzdana pošast“, kakor se je tudi paganom v gojzdi prikazovala in se posameznemu še zdaj prikaže — tako Valvazor. Naj

3544 nemških prebivalcev in vendar ima 4 nemške šole. Budejovce imajo pa trikrat toliko Čehov, kakor Smihov Nemcev in vendar imajo ondi le eno samo česko šolo za dečke, za deklice pa nobene! (Pri tem se čujejo klici: Tako se Nemei zatirajo!) Mi ne dostavljamo ničesar, podamo pa ta odlomek vsem za premišljevanje.

Politični pregled.

V Ljubljani, 25. oktobra.

Notranje dežele.

Koroški dr. Traun, ki je zoper *društvo sv. Mohorja* tožil, da se ne drži predpisanih pravil, da je politično društvo postalo in Bog zna, kaj še vse, dobil je od g. deželnega predsednika zaslužen odgovor. Na njegovo interpelacijo je deželni predsednik odgovoril: „Tukaj ne morem ne jaz in ne Vi in nikdo drugi ničesa opraviti. Društvo obstoji že svojih 28 let in se popolnoma na pravilni podlagi giblje. Osnovano se je na podlagi dotičnega ministerjalnega ukaza leta 1856. Nimam ga povoda, da bi nanj oprt proti društvu postopati zamogel, dokler se bo, kakor vsa druga društva, ravnalo po svojih postavah.“ — Dobro; kdor išče, pa najde. Čudno je le, da se liberalcev nosovi, bodi si pri nas, ali kje drugod, v vsako stvar morajo vtikati, naj se tudi na marsikaj umejo, kakor zajec na boben.

Tržaški deželni zbor je v svojem prejšnjem zasedanju sklenil postaviti, ktera je že dobila cesarsko potrjenje in ta je, da so zavarovalna društva prisiljena podpirati mestno gasilno društvo z letnimi doneski. O tej postavi se iz raznih vzrokov več ne more reči, kakor da naj bi jo bil Tržaški deželni zbor raje opustil, kajti ona po eni strani gasilce poboža, po drugi pa že tako ubogega zavarovanca vnovič škoduje. Vse letne doneske namreč, kolikor jih Tržaška zavarovalna društva prisiljeno darujejo gasilcem, bodi si za podporo, bodi si za nagrado, potem razdelé na zavarovance in ti jih morajo plačevati — na svojo škodo.

Na Dunaji se je sešla enketa pri justičnem ministru, ki se je pečala z vprašanjem o *preosnovi civilnega sodniškega reda*. Pri tej priložnosti so se tudi pečali z nasvetom, da bi bilo v marsikteri deželi dobro, da bi se napravile kolegijalne sodnije, ki naj bi stale nekako v sredi med okrajnimi in deželnimi oziroma okrožnimi sodnijami. Take sodnije bi se posebno priporočale za Moravo in Galicijo. Dotični predlog se je zavrgel z motivacijo, da ko bi se dotične sodnije vpeljale, vpeljati bi se moral tudi ves nov sodniški red tako v civilnih, kakor tudi v kazenskih zadevah, sicer bi se nikdar ne dalo določiti, kje se jenjuje področje okrajne in pričinja ono kolegijalne sodnije in kje je zopet meja med kolegijalno in okrožno ali deželno sodnijo. Toraj bo v tem oziru vse pri starem ostalo, kakor je bilo, le se bodo ondi, kjer je področje ene deželne sodnije preobširno, napravile po večjih mestih okrožne sodnije po sedaj obstoječem redu.

Vsebinska dveh adres iz *hrvaškega deželnega zbora* je našim prijateljem znana že iz dosežanih listov, naj jih seznanimo še z ono narodne ali vladne stranke, ki ima sedaj v hrvaškem deželnem zboru večino. Spisal jo je vodja narodne stranke, Josip Miškatič, in jo hvalijo za nekaj posebnega, da je to menda njegovo najboljšje delo. V prvem odstavku izraža kralju svojo podložno vdanost

ter ga zagotavlja neomahljivo zvestobe naroda. Dalje se ravno tam označujejo postavna tla deželnega zbora in namen njegovega delovanja. V drugi točki izraža svoje obžalovanje, da so se ravno v poslednjem času tolikrat temeljne postavbe pri izvrševanju žalile; zgodilo se je morda le po naključji, vendar je pa to jako pripravno, da obudi med narodom nezadovoljnost, ker si misli, da njegove postavbe nimajo nikake veljave. Na to oprt adresni načrt vtemeljuje potrebo odpošiljatve regnikolarne deputacije. Dalje večina pravi, da je pripravljena izvoliti poslanca, ki pojdejo v Budapešt na državni zbor, kjer bodo zahtevali pogodbo v njeni popolni jasnosti; kjer bodo na to delali, da se jim neomahljivo vtrdijo pridobljene pravice in da bodo skrbeli za gospodarsko-politični blagor svojega naroda. Adresa omenja prvokrat letos tudi srbskega bratovskega naroda na Hrvaškem, kteremu se izpolnjujejo pravične zahteve. Toliko o adresnem načrtu. Gledé regnikolarnih deputacij so marsikteri, ki jih poznajo, teh misli, da so še mnoge bolj odveč, kakor peto kolo pri vozu. Bilo jih je že mnogo gledé pravic Hrvatov in gledé Reke, in nasledek vseh teh, da se regnikolarniki razidejo brez vsega vspaha, ker vsaka stranka le svojo gode in se na tak način nikdar stalna in blagodejna pogodba skleniti ne more, pač pa take deputacije mnogo denarja stanejo.

Vnanje države.

Iz *Istočne Rumelije* dohaja posebna novica, ki se jim ondi silno pomenljiva zdi, pri nas bomo pa zaradi nje vse eno lahko spali. Prvokrat so imeli namreč večje vojaške vaje, kterih se je vdeležila vsa narodna vojska (milica) in pa orožniki. Zapovedništvo je prevzel general Drigalski, o kterem se govori, da je v malo iztočno-rumeljsko vojsko vse drugačnega duha prinesel, kakor se je do sedaj ondi nahajal.

Iz *Bruselja* se poroča, da je ministerska kriza pred durmi, da se bo ministerstvo Malou zopet umakniti moralo liberalnemu. Dotične novine to sklepajo od tod, ker so se poslednje občinske volitve večinoma še preveč na liberalno stran nagnile. Če že ne bo drugače, pravijo, da se bo sedanje katoliško ministerstvo še na ta način obdržati skušalo, da bota dva ministra izstopila in sicer Jakobs in Wöster. — Mislimo, da vse to so le „pia desideria“ (srčne želje), ker katoliška stranka ni na zgubi, ampak si je še mnogo srenj pridobila; če bi pa že na to prišlo, da bi dva ministra izstopila, da njima dva liberalca nasledovata, potem katoliške stranke tudi to ne bode rešilo.

Na *Nemškem* je pričelo nekaj tovarov za ponočno delo ženske v službo jemati. Bismark je ušesa nategnil, ki so mu o tej najnovejši splošni vpeljavi na Nemškem praviti jeli in že je mislil, da bo najbolje, ako se tovarnam sploh prepove, pri ponočnem delu ženske v fabrike jemati. Do sedaj so se le nekatere sladkornice pečale s tem, da so nekatere opravila tudi po noči ženskim rokam določevale, splošno pa tega ondi ni bilo v navadi in bi tudi ne smelo biti.

Tudi *Španjolce* je Kongo-konferenca zdramila iz zasplosti, v kteri se v svetovni politiki ta narod, ki je nekdanj po morji gospodaril, že celo stoletje nahaja. Od ondot došla poročila trdijo, da je kralj in z njim cela konservativna stranka pri volji v Afriki posebno v Maroki aktivne politike se poprijeti. Tudi v Berlinu bodo svojega poslanca poslali, kteremu bodo naročili, da naj se gledé zapadno-afrikanških zadev zjedini z drugimi državami, in sicer s tistimi, ktere bodo najbolj Angležem hrbet kazale; pri vsem tem naj pa gleda, da bo za Španjolce priboril kaj zemelja in pa prosto trgovino nasproti španjskega otoka Ferdinand Po, kakor tudi po vseh večjih rekah afrikanških. Edini, ki se na

Španjskem tej najnovejši politiki trdovratno vstavlja je Sennor Cannovas. On pravi, da Španija še dolgo ni za to, da bi se zopet v tuje zadeve vtikala in dragod muhe lovila, ko ji doma golobje uhajajo. Naj prvo naj Španija gleda, da bo doma vse v red spravila, kar pa ne bo še tako hitro, potem naj si zboljša finance in kedar bo že to vse imela, tedaj naj še le gleda, kje bi si kaj pridobila, za kar bi se morda z drugimi velesilami še le puliti morala.

General Brière ima v *Tonkinu* blizu 15.000 mož na razpolaganje in še je po 10.000 mož novih moči pisal na Francosko, ktere mu morajo poslati, če hočejo, da jim ohrani, kar jim je s Courbetom priboril. Od teh 15.000 mož moral jih je 6—7000 potakniti po vtrdbinah in to je že skoraj polovica njegove armade. Iz tega vzroka je pač razumljivo, zakaj da si podpore želi. Tako je ondi s Francozom na suhem. Na vodi pa admiral Courbet razpolaga čez jako pičlo svoto 2800 mož in so med tem tudi njemu v podporo priredjeni pešci pristeti. Ako primerimo velikost pridobljenega ozemlja, v azijskem vodovju s pičlim številom vojakov, se moramo nehote toliki hrabrosti in vstrajnosti čuditi, če tudi nam je znano, da Francozi s kitajskimi vojaki, ki so menda enake vrednosti z egiptovskimi, niso ravno kdo zna kaj opraviti imeli. Zahtevano pomoč, kedar pride, si bota general in admiral tako razdelila, da bo prvi za-se 7000 mož pridržal, admiralu jih bo pa 3000 prepustil, naj z njimi napravi, kar mu drago. Courbet je pa tudi s temi 3000 mož popolno zadovoljen in jih bo nastavljal za posadke po pridobljenih in sedaj le slabo obkoljenih mestih na otoku Formoza.

Osman Digma in njegova družina strada. Vsled tega razširila se je po njegovi bandi nesloga, ktera mu vsako večje podjetje naravnost zabranjuje. Toliko jih je pa vendar še vedno skupaj, da so Angležem in Egiptčanom napotili, ker jih tu pa tam v manjših oddelkih napadajo, da ne morejo dostikrat ob pravem času do živeža in streljiva. Govori se tudi o neki tajni pogodbi med Angleži in Egiptom, vsled ktere bi se bili Angleži polastili primorja Somali. Northbrook se je sicer pri Khedivu že poslovil, angleške posadke pa še vrlo malo kažejo, da bi kmalo iz Egipta odrinile, temveč so vsi njihovi koraki tako obrnjeni, kakor bi mislili še dolgo, ča ne zmirom ondi ostati.

Domače novice.

(*Umrli je*) v tukajšnjem frančiškanskem samostanu nocoj ob 2. uri po noči br. Luka Seljak po kratki pa mučni bolezni. Ranjki je bil za vratarja v samostanu. Bog mu daj večni mir!

(*„Slovana“*) prihodnja številka obsegala bode dve poli; ker je bilo vredništvu uradno zabranjeno prirediti drugi natis zasežene 44. številke.

(*Hmelj*) se je letos na Štajarskem zopet dobro obnesel. Jako lepo robo postavili so v Celji na trg, in vendar ji noče cena kviško. Ponuja se prodajalcem po 130 do 140 goldinarjev za metrični cent. Zvedenci pa jim svetujejo, da naj nikari blaga ne zametujejo, ker mu mora cena v kratkem zdatno poskočiti. Bog jim daj našim rojakom dobrega vspaha in obilnega zaslužka.

(*Razpisana je služba*) adjunkta gozdarskega nadzorništva pri c. kr. politični upravi kranjski v X. dijetnem razredu. Z dotično službo so tudi v zvezi: popotnega pavšala 350 gld., za pisanje 36 gld.,

le verjame, kdor hoče, ali pa sam naj to poskusi, morda bo šlo.

To je pa vendar-le resnica, pravi Valvazor, da škrtat v gojzdu poka in žvižga. Več imenitnih oseb v deželi tega ni hotlo verjeti; ko so se sami prepričali, so radi verjeli. Največ je taci, ki pravijo, stariši naši nam so povedali, da naj se človek umakne, ako škrtata v tretjič pokati in žvižgati sliši, ko polhe goni; posebno „ta lisasti“ so njegovi.

Valvazor še dalje pripoveduje, kako škrtat polhe „cahna“ (zaznamuje), da jih na enem ušesu zareže (menda so žabčni? Pis.); pa le tisti so „zacahnani“, ktere je kedaj že na pašo gnal, ako se sme kmetom verjeti. On zbadljivo zraven pristavlja: menda so kmetje ali pa polhi škrtata za to vprašali? — ne vem.

Polhi imajo mlade v dupljih dreves, prav radi tudi v kakem velikem tičjem gnjezdu, posebno veričnem, ker je dobro zadelano in gorko.

Je li polh v kakem duplji, prepričias se lahko, ako noter dihaš; še gotovejšje je, ako s šibko palico noter dregaš. Kmalu boš zaslišal, „Dern, dern, dern“. (Kočevar misli, da polh pravi: „Morgen, morgen, morgen“, ter se mu odreže: „Et muorgen, et, hoint, hoint, hoint i štercen kocht!“ — polh, ti jih boš pa zabelil, le vun pridi!)

Polh res vun pride, ako s šibo v dupljo dregaš; ali kadar vun pogleda, moraš ga hitro za vrat zgrabiti; ta „komedija“ prav hudo ugrizne, kar zagrizne se v prst do kosti. Nekteri imajo železne grebene, s kterimi jih sačijo. Ako koga v kak prst prime, treba je včasih z zagojzdo gobec razkleniti, drži kakor „tat beriča“. Polh že vé, zakaj drži: za življenje mu gre, saj ga tudi dá.

Načini polhe loviti so mnogoteri. Valvazor pripoveduje, da se polhi v locanj lovijo (Bogenfang.) Jaz mislim, da ima Valvazor v mislih naše navadne polhove škatle, ki so na locanj narejene; z gotovostjo tega vendar ne trdim. V krajih, kjer so polhi, že poznajo take pasti; se vé; škoda da o razstavi domačih izdelkov nihče take robe razstavil ni, bolj lično bi jo bil izdelal in marsikteri „nos bi se noter vjel“.

Najbolj ugoden čas polhe loviti je v jeseni v kakoršnekoli pasti. Prav pripraven je „tuc“, „tivec“ ali „tjuc“, kakor že ljudje izgovarjajo to besedo.

Valvazor prav primitiven način polhe loviti omenja. Ko jeseni polhi prav pridno iz lukenj lezejo zvečer in po noči, nastavi se jim skrinja (kakor zaboj), naredi se ji luknja, noter vdela pesto kakega starega kolesa, v to zabijejo se žebli, da je vse kakor kaka dratena mišjelovka; noter se že splazijo

polhi, vun pa ne morejo, ker jih špice zbadajo. Taka past se v polšino vtakne, okrog se vse „zaleca“, (s kamnom zadela), da nikjer vun ne morejo.

Na tak način se ta tružica vsa polhov napolni. Ti mustačarji in gojzdni vjetniki se zjutraj rešijo in past zopet nastavi.

Ta način polhe loviti je res prvoten ali originalen; nemogoč pa ne, ker vse blizo tako se dela še zdaj z lovljenjem v tuc. Srečen, kdor tako polšino najde; brez posebnega truda zamore vse polhe iz luknje poloviti.

Valvazor pripoveduje, da ni smel vsak kmet polhov loviti, kajti odrajtati je moral posestniku gojzda 1 krono = 2 gold.; pa tudi več ali manj, kakoršna je polšina bila.

Lahko je bilo presoditi, je li bogata ali revna; več ko je bilo pojedenega okoli, boljša je bila, to je istina. Polhi tako radi na staro selišče nazaj zahajajo in tam stanujejo.

Polhi so nekako „konservativni“; starih selišč ne popustijo radi; le ako paše tam ni, ali pa če so gojzd preveč izsekali, gredó drugam. Sicer pa zeló ljubijo star gojzd, kjer je obilno paše in zavetja.

Mrzlih krajev ne čisljajo; za kožuh se bojé. Te živalice hitro žró bodisi žir ali drugi sad; nekako

za pisarnico 60 gld. in za kurjavo 25 gold. Prošnje do 20. novembra 1884 po službeni poti na deželno vlado Kranjsko.

(Štajarski liberalni nemčurji) se niso zamogli drugače znositi nad g. dr. Gregorcem, vrednikom „Slov. Gospodarja“, kakor da so mu nakidali cel koš zasramovalnih pisem in dopisnic in to vse iz gnjeva, ker ga je presvitli cesar pomilostil.

(Misijon) bodo imeli v Grgarji od 9. do 16. novembra t. l. misijon, ako ga politična oblast iz strahu pred kolero ne zabrani. Misijon bota vodila č. oo. Doljak, grgarski rojak, in Tomazetič iz družbe Jezusove. Ta mesec so Grgarci posvetili svoj zidani tempelj; prihodnji mesec hočejo posvetiti pa tudi žive tempeljne božje, to je svoje duše. Tako je lepo. („Soča“.)

(Velika tombola) na korist prostovoljni požarni brambi v Vipavi bode vsled dovoljenja visokega c. kr. finančnega ministerstva 28. t. m.

(Vina) se je letos po Primorji jako malo pridelalo. Pravijo, da je razloček mimo lani in letos ravno na polovico. Zdatno boljša pa je trgateg v Tržaški okolici, posebno okoli Proseka, Križev in Kontavelja. Pomilovanja vredni so pa vinorejci okoli Kopra in Pirana kjer so komaj tretjino memo lanskega pridelka pridobili. Tako, kar se tiče kolikosti pridelka. Kar se ga je pa dobilo, ga pa hvalijo, da bo dobro! Konec vsega tega bo pa tak, da bo tisti, ki bo hotel letos primorska vina piti, moral globoko v žep segati, ker bodo veljala mnogo lepega denarja.

(Na Štajarskem) se tudi ne hvalijo, da bi bili mnogo vina pridelali. Pravijo, da ga je povprečno jako malo, toda kar ga je, bo dobro, posebno rizlinec in druge zlahnejše vrste.

(Novo vino) prepovedalo se je točiti po krčmah, ki spadajo pod c. kr. Goriško okrajno glavarstvo. Prepoved je izšla iz strahu pred kolero. Čudno; kaj pa domačini, ali je tisti ne bodo dobili, ki imajo sedaj skoraj vsak svoje vino v kleti?

(Trtna uš) razširjena je že od Adrije do Črnega morja toraj po celi južni Avstriji in po Balkanu. Okuženi so od taiste vinogradi po Istri, po Kranjskem, Štajarskem, Hrvaškem, po Srbiji, Bolgariji in sedaj že celó ob bregovih Črnega morja.

(Zaklad so vzdigovali.) Prigodilo se je pred nekaterimi dnevi v Tomačevici pri Komnu, da se vstavi neka nemška ciganka pri nekem občinarji. Hitro je spoznala, da ta mož vražam mnogo veruje; ker pa ciganka ni govorila drugo kot nemški, česar dotičnik ni razumel, poklical si je ta soseda za tolmača. Ciganka jima je pravila o velikem zakladu, ki je zakopan v cerkvi pri „Mariji Oberšlajn“. Po njenem pripovedovanji so tam zakopani en velik sod denarja in veliki koli zlata, okolo 2 milijona goldinarjev vrednosti. To se dá prav lahko ven vzeti; pa mora biti sedem osob, ako se hoče zaklad vzdigniti. Omenjeni občinar bil je ves vesel in je skrivši povabil še druge štiri može, da vzdignejo zaklad. Možaki so bili veseli; že si zidajo zlate gradove, ker nocoj obogatijo vsi; pijejo ves večer pri A. F. in tudi ciganki je prav dobro dišalo piti in jesti. Ko se je bližala 11. ura zvečer, jeli so si

pripravljati potrebno orodje, da zaklad vzdignejo. Ko so vse pripravili, mahnejo jo proti omenjeni cerkvi. Prvi možakar opre cerkev, in veli društvu. Naj gre z lučjo v cerkev; ciganka pride, se po cerkvi obrne in pokaže z roko, kje naj kopljejo. Tam so jeli neko škrolo vzdigovati. Ko jo že nekaj centimetrov odzdignejo, škrola zdrsne in močno zapopota. Mošje se prestrašijo, misleči, da straši v cerkvi, in zbežijo proti domu. Ciganka pa jim je rekla, da je zato strašilo, ker se je ona zgrešila, da mora biti 11 osob itd. — Obljubila jim je, da v kratkem času zopet pride. Ono društvo gotovo težko pričakuje ciganke. („Soča“.)

(„Jurij s pušo“) je tu! Pripeljal je s saboj Miče Godrnjala, Bertavsovega Matevža, Špevo in Agato, ter je tako samega sebe in svoje čitatelje preskrbel, da jim ne bo dolg čas, ako se hočejo z njim zabavati.

(Difterika) hudo pobira otroke po Štajarskem okoli Ptuja in po Dravskem polji. Saj pa tudi ni čuda! Čuditi se je le, da več otrok ne zbolí za difteritiko in ne pomrje, ako le nekoliko pomislimo, kako zanemarjene da stariši pusté otroke na jesen, kedar že mrzli vetrovi brijejo, okoli letati. Komaj da so za silo oblečeni, da nagoto pokrivajo, in taki skačejo po cele dneve po travnikih, koder se sedaj živina pase. Zvečer pa vsak najmanj z „oslovskim kašljem“ domu pririga. Naj bi stariši bolj pazili na otroke in difteritika bi ne imela toliko posla med njimi.

Razne reči.

— Za leto 1885. Društvo sv. Cirila in Metoda na Moravskem je izdalo letos prekrasno knjigo, ktere vsebina se vsa nanaša na veliko slavnost, ktero bodo vsi Slovani brez razločka obhajali prihodnje leto na Velehradu v čast slovanskega apostelja sv. Metoda. Knjigi je naslov „Sbornik Svatomethodejski“. Prvi sostavek, ki je prišel izpod peresa slavnoznane pisatelja in monsignora dr. M. Prochazke, podaja prav dovršen životopis sv. Metoda, čegar 1000letni smrti dan bomo drugo leto obhajali. Drugi spis se zove: „Sad krščanske vere, ktero je oznanoval sv. Metod na Českem in Moravskem“, od Jak. Prochazke; dalje pride „Cyrillka na Hane“, povest od prezgodaj umrlega kaplana in jako slovečega českega pisatelja Beneša-Trebizskega. „Zbornik“ se konča z „Vrsto škofov in nadškofov na Moravskem po smrti sv. Metoda, posebno od l. 1063 do danes.“ Vsem prijateljem in znalcem českega jezika in pa častilcem sv. Cirila in Metoda bodi „Sbornik Svatomethodejski“ toplo priporočen.

— Norišnic primanjkuje. Ustavi za blazne na Dunaji, v Klosterneburgu in Ybbsi so prenapolnjeni, ker je že več nego 1700 blaznih v njih. Počez zblazni na Dunaji vsak dan 12 oseb. Kam jih bodo dejali!

— 5000 goldinarjev v vodi. Ko so v Saloniku nakladali na ladijo z denarjem napolnjene vreče, ki so bile namenjene v Carigrad, je padla turškemu uradniku iz rok vreča, ki je imela zavezanih 5000 gld. zlatega denarja. Padla je v morje. Do zdaj je potaplavec še niso mogli zaslediti kje v globočini morja.

— Gostilničarjem na Dunaji se nič kaj dobro ne godi. Mnogo lastnikov največih gostilnic je prosilo zadnje mesece, naj se jim znižajo davki,

dali, kje sem. Ljudje, ki so take polhe vjeli, spoznali so obleko dotičnega človeka. Postavili so v jamo lestvo in živega vun potegnili po vrveh. To se je zgodilo, pravi Valvazor, na Krasu pri starem gradu (Karstberg).

Ta „eksempel“ je živa priča, kako lahkovoren je dragi mož Valvazor bil. Vse je zapisal, kar mu je kdo povedal. Kje je mogoče, da bi človek nepoškodovan v jamo priletel in toliko mesecev le od „lizanja skale“ živel, in ne bil lačen, ne žejin! Ta je bosa.

Da utegnejo polhi kaj notri lizati, to bi bilo mogoče, saj so „glodalci“.

Valvazor piše, prosil sem mnogo duhovnikov, da naj mi kaj gotovega o tej reči sporočijo, in sicer „prav temeljito“ (recht gründlich), toda odgovora ni dobil, se že vé, zakaj ne.

Zastran mene, pravi Valvazor, naj to kdo verjame ali pa ne; jaz tega vendar ne morem med same pravljice prištevati. On si prizadeva to z novim „eksempelnom“ potrditi; jaz (pisatelj) tega nisem posnel, ker je enako jalov, kakor vsi prejšnji.

(Dalje prih.)

drugače bodo v kratkem na kantu. Pravijo, da več izdajo, kakor je pa dohodkov. Tudi znamenje časa!

— Draga podoba. Angleška vlada je kupila od vojvode Malbourgh Rafaelovo sliko, ki predstavlja Mater Božjo za 800.000 gld.

— Italijanska opera v Petrogradu je prenehala. To je znamenje, da raste tudi na Ruskem vedno bolj narodna zavest. 40 let je lahko izhajala in je imela najboljše pevce in pevkinje, zdaj se je pa morala umakniti domačemu ruskemu petju.

— Novo junaštvo proustozidarske francoske vlade. Nasilstvo francoske vlade sega že tako daleč, da že duhovska semenišča zapira. Taka osoda je zadela bogoslovje v Autonu. Vsi ugovori ondotnega škofa niso nič izdali. Vzrok tega nasilstva je velika konkurenca, ktero je delalo semenišče brezverskemu državnemu liceju in pa naključje, da so katoliški delavci v praznikih v semenišči imeli svoje zборе.

— Kulturni boj v Švici še ni ponehal. Ravnokar je dala vlada zapreti katoliško šolo v Basel-u, kar ne kaže, da je potegnil v Švici mirnejši veter. 250 katoliških očetov je naravnost vgovarjalo in se zavezalo tudi v največji sili ne poslati svojih otrok v brezversko šolo. Tako postopanje je pravo! Tudi pri nas bi bilo treba večkrat pokarati malo več odločnosti!

— Tisza Ezsler leta 1617. Ko so v Sohačevu pri Varšavi prenovljali altar, našli so mali grob s sledečim napisom v latinskem jeziku: „Tukaj počivajo kosti dečka Jakoba, sina Simeonovega in njegove žene Marjete, ktere ga so judje v Sohaču umorili leta 1617, dne 12. julija.“ V zapisnikih ondotnega samostana so pa našli to-le poročilo: „Leta 1617, 12. julija, so umorili judje v Sohačevu dečka Jakoba, sina Simeona krojača in njegove žene Marjete, kupivši ga od matere za 3 1/2 grošev; bodli so ga z iglami in mrtvega vrgli v vodo. Ljudje, ki so se kopali, so našli njegove truplo in ga prinesli v mesto. Judje so bili toženi in tudi obsojeni. Mnogo se jih je z begom odtegnilo kazni, jeden se je obesil; ostali so bili sožgani na gromadi in poleg njih tudi mati.“

— Neljuba napaka. Nekemu porenskemu listu, ki se odlikuje poleg drugih liberalnih znamenj, tudi po mnogobrojnih ženitnih ponudbah, se je vrnila ta-le neprijetna napaka. Mladenič, „ki si ne vé drugače poiskati neveste“, pozove v inseratu možitveljne gospodičine, naj pridejo v gotovem času v ondotni park, da se spoznajo. V lažje spoznanje naj pa služi rudeča vrtnica (rothe Rose). Hudomušni Amor je pa stavec tako zmotil, da je dvakrat v napačen predal posegel, tako, da se je inserat konečno glasil: „Als Erkennungszeichen gilt eine rothe Nase — — — Ganz ergebenst Ihr Unbekannter“.

Telegrami.

Dunaj, 24. oktobra. Na ogerski državni železnici pri postaji Zurndorf-Pest trčila sta se dva tovorna vlaka po noči. Trideset voz je razbitih in več sprevodnikov poškodovanih, ubit pa ni nobeden.

Budapešt, 25. oktobra. Sprejela se je adresa večine s 195 proti 133 glasov. Na to je Szapary jel pregledati državni budget za 1885. Skupni dohodki so v taistem znamenovani, da jih bo 326-3, skupnih stroškov pa 337-9 milijonov goldinarjev. Deficit toraj znaša 11-6 milijonov goldinarjev in je za 8-9 milijonov manjši, nego je bil lani osorej.

Budapešt, 24. oktobra. Tisza je rekel v državnem zboru gledé oboroženja, da bo on prvi z radostjo pozdravil prvo razoroženje, kjer koli se bo taisto pričelo.

Zagreb, 24. oktobra. Žandarji zabranili so uhod na povelje predsednikovo 15 Starčevićancem v deželni zbor. Deželni zbor je na to soglasno sprejel predlog predsednika, po katerem bo mogoče delati v deželnem zboru. 15 Starčevićancev je izključenih za 8 sej. Tudi se je sprejela nujnost preosnove nekterih paragrafov pravičnega reda.

Rim, 24. oktobra. Laška ima novega vojnega ministra. Imenovan je bil za ta posel general Ricotti.

Petrograd, 24. oktobra. Zaradi veleizdaje na smrt obsojeni častniki usmrteni so bili na 22. t. m. Car je pomilostil le dve ženski in štiri častnike na dosmrtno posilno delo, oziroma na 15letno dobo taistega v Sibiriji.

Bruselj, 24. oktobra. Zbrani župani iz kongresnih občin so sklenili predlagati pri šovetnikih resolucijo, da naj se odpravi šolska postava, ker so občinske volitve dokazale, da niso nikjer s taistimi zadovoljni.

Kahira, 24. oktobra. Egipčanska armada se bo znižala na 3000 mož in vsi angleški častniki razun 10 se bodo odpustili.

goltne so, ker naglo žró, se jim rado zaletava in „kašljajo“ ali kihajo.

Tako kašljanje je mene (Pis.) zeló zanimivalo; bal sem se, kaj, ako so prehlajeni! — kdo jih bo zdravil, ker imajo tako ojstre špičaste zobe? „ako nit“ bi bil dober, ali od kod ga dobiti za tako čedo? Kašljajo kakor otroci v šoli, ko po novem izgovarjajo p-k! le s pol glasom: p . . k; p . . . k ali g-h g-h g-h! Prečudne reči. Valvazor pripoveduje, kako se polhi čez zimo preživijo. Pravi namreč: Ne daleč od Logatea je nekdo v jamo pal, ter videl, kako polhi nek kamen ližejo. Pri tem „trahtamentu“ so po več tednov preživeli. Ako je to res, pravi Valvazor, moral je to solitar biti ali kaj enakega. Le verjemi, dragi bralec, to, ako hočeš.

Gotovo je, da spijo notri v jamah in družih brlogih zimsko spanje — letargični so — pravi zaspanci; od tod nemška beseda „siebenschläfer“ — res nekako sedem mesecev spi. Polh otrpne, kakor kaka druga taka žival. Takega otrpnjenega polha sem že vidil (Pis.), ko so star votel hrast po zimi posekali, bil je kakor mrtev.

Valvazor tudi pripoveduje še drug „eksempel“, kako je bil nekdo v jamo pal in s polhi vred sladkega kamen lizal. Navezal je bil kosce svoje suknje polhom, češ, ko bodo spomladi vun šli, me bodo iz-

